

FOTO: JOSEP MAS I PLANELL

De la història al compromís

PERE PASCUAL I DOMÈNECH

CATEDRÀTIC DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

JOAN VALLS

Pere Pascual i Domènech és un historiador atípic. Nascut a Igualada l'any 1945, la seva vinculació a la universitat serà un pèl tardana, després d'una infància i adolescència no sempre fàcils. Aquelles circumstàncies, però, li varen permetre conèixer un món laboral que després ha estat per a ell un objectiu historiogràfic. Com diu ell mateix, "és bo conèixer la realitat".

Es va llicenciar a la facultat de Filosofia i Lletres (secció Història) de la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 1975 i s'hi doctorà l'any 1984, amb excel·lent per unanimitat, *cum laude*, i premi extraordinari del curs 83-84, amb una tesi doctoral titulada *El ferrocarril en Catalunya (1843-1866). Estudio sobre las causas que determinaron el colapso de los ferrocarriles catalanes como negocio capitalista*. Després d'exercir la docència a la mateixa facultat de 1981 a 1986, primer com a professor encarregat de curs i després com a titular contractat, passarà a la facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales, de la Universitat de Barcelona, on exercirà com a professor titular fins

al 1992, any a partir del qual assolirà la categoria de catedràtic a la mateixa facultat on, vinculat al departament d'Història i Institucions Econòmiques, impartirà Història Econòmica de Catalunya i d'Espanya, i Història Financera, a cursos de doctorat.

És autor de llibres com *Agricultura i industrialització a la Catalunya del segle XIX. Formació i desestructuració d'un sistema econòmic* (Barcelona: Crítica, 1990) i *Fàbrica i treball a la Igualada de la primera meitat del segle XX* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991), de capítols de llibres, de no menys nombrosos articles, ressenyes, pròlegs, comunicacions i d'altres activitats editorials. Per al proper octubre espera la publicació d'un tercer volum, *Els camins de l'era industrial. La construcció i finançament de la xarxa catalana de ferrocarrils (1843-1898)*, editat per la Universitat de Barcelona, amb finançament de la Fundación de los Ferrocarriles Españoles, la qual cosa explica l'ús de la llengua castellana. La publicació s'escaurà en el 150è aniversari de l'explotació del ferrocarril de Mataró.

Malgrat que hi ha qui l'ha encasellat com a "ferrocarriler", com recorda i desmenteix el seu deixeble i col·laborador Miquel Térmens, la seva dèria pel ferrocarril i pels transports en general són només un mitjà per assolir objectius de més volada, com reconstruir la història de les finances de Catalunya, el sistema bancari, la hisenda pública i la circulació monetària.

I, al marge de tot plegat, en un terreny més personal, però que no volem obviar, Pere Pascual i Domènech és un savi en el sentit més valuós del mot, un intel·lectual experimentat, les reflexions del qual són escoltades amb una barreja de plaer, de respecte i d'estima. I sense oblidar els seus compromisos, no ja en l'àmbit que li és propi, sinó també en el terreny cívic i polític. Ha estat distingit amb la Medalla de la Ciutat d'Igualada.

- Edward Carr, a l'hora de diferenciar la història i les ciències empíriques, afirma que la història no ensenya res, no pot pronosticar i a més a més implica problemes de religió i de moral. Comencem per aquí?

- Home... Unes pautes d'actuació del passat sí que les dona. Al segle XIX es creia que podia preveure el futur, però no és així. Però unes pautes, sí. Si els mercats financers puguen, però la puja no s'ajusta al mercat real, tard o d'hora baixaran.

- Juga a borsa vostè?

- Sols una vegada, quan era pobre... De totes maneres, qui va comprar als anys 80, es va fer ric.

- I allò de la religió i de la moral?

- La ment humana no pot captar-ho tot en la seva totalitat. Solament alguns aspectes. I estableix relacions. Però partim de prejudicis polítics, religiosos, morals... Això introdueix subjectivisme al coneixement i afecta totes les ciències socials. Veiem el món des de determinats miralls, d'uns determinats reflexos. Però el coneixement no és individual, és social. A través de la crítica és com anem aconseguint una imatge més fidel a la veritat.

- La premsa diària pot ser una espècie d'enemiga per a l'historiador?

- T'has de llegir el diari com a font histo-

riogràfica, però demana ser molt crític. T'has d'escapar del *tinglado* mediàtic.

- Fins a quin punt massa vegades la història no fa la funció de reinventar el passat atenent els interessos del present?

- L'historiador esdevé avui un intel·lectual orgànic, subjecte al present únic. I la història s'utilitza per justificar el present. Aquest fou un corrent estès a Espanya als anys 80. L'historiador s'ha deixat seduir per aquest procés. També és cert que avui s'entén que les ciències socials i la història no serveixen per a res. És un exercici intel·lectual estèril.

- Què en pensa de "la fi de la història", segons Francis Fukuyama?

- Una bajanada impresentable. Tothom sap que la història no s'ha acabat, s'acabaria el món.

- I del pensament únic i de la crisi de les ideologies?

- Aquest és un tema més complex. Al llarg del segle XX hem viscut grans transformacions. I s'han fet amb ideologies sorgides el segle XIX i amb arrels al segle XVIII. Aquestes ideologies tendeixen a acabar-se per una raó: les societats avançades són molt complexes. I les ideologies sorgeixen d'una síntesi amb la qual s'estableix el funcionament de la societat i del sistema econòmic. El pensament únic seria el fracàs de la intel·lectualitat per elaborar unes anàlisis globals per construir el futur.

- La funció del científic seria la d'interpretar el món o la de transformar-lo?

- La funció és la d'interpretar-lo, però el científic també és un ciutadà i cal ajudar.

- Potser a vostè no se li pot preguntar, però és legítim dedicar la vida a un coneixement pur?

- L'intel·lectual viu la realitat d'una manera molt diferent. No la coneix o la coneix parcialment. I és bo conèixer la realitat. Per a mi, per exemple, ha estat molt important haver conegut una fàbrica de teixits o una explotació rabassaire o tota l'agricultura tradicional. Si no ho has conegut, tot és purament llibresc, tens una cultura esbiaixada.

- Hi ha algun fet pretesament històric que li faci gràcia, perquè no ho és, d'històric?

- Fets, potser no, però anècdotes, moltes. Només cal llegir els diaris... Tenen el problema de la immediatesa i gairebé sempre el que caldrà esperar és que es publiquin els arxius. Molta informació és pura propaganda.

- Aquest fenomen ha existit sempre?

- Sí, però l'opinió pública mai no ha estat tan important com ara. Ho comença a ser a partir del sufragi universal.

- Parlant de sufragi universal, alguna vegada s'ha qüestionat la lògica que el seu vot, per exemple, valgui com el de qualsevol altre?

- No, mai. Tinc molt clar que el meu vot val com el de qualsevol ciutadà. Aquest ha estat l'error dels règims comunistes, creure que una minoria il·lustrada podia passar per sobre de tothom. No hi crec, en el despotisme il·lustrat, per molt il·lustrat que sigui.

- El marxisme, com a mètode, continua sent vàlid?

- El marxisme no és cap mètode, i no hi he estat mai d'acord, i ara encara menys. Marx és l'última gran figura de la il·lustració europea. El seu mèrit és haver aconseguit una síntesi de tres corrents diferents: en primer lloc, la filosofia alemanya, de tradició idealista, amb Hegel al davant, del qual Marx havia estat alumne. És la idea que civilització equival a estat, que sense estat no hi ha civilització. I d'aquí la sobredimensió de l'estat. En segon lloc, la filosofia d'arrels escoceses, amb David Hume i Adam Smith, aquest darrer el pare de l'economia política. I finalment, la Revolució Francesa.

La de Marx és una visió de la història segons la distribució del producte social. S'ha fet teologia sobre Marx, el seu pensament s'ha transformat en doctrina, i doctrina tancada. La seva capacitat de preveure el futur era limitada. Passa com amb les religions, que el dogma es desajusta de la realitat canviant. La realitat és la que fa la consciència i no al revés. Si canvia, canvia tot i, per

tant, la ideologia s'hi ha d'adaptar; en cas contrari, deixa de ser funcional.

- Es parla molt de la bona marxa de l'economia, bo i fent abstracció de fenòmens com l'atur o la precarietat laboral...

- Es diu que una economia va bé a partir de certs paràmetres. El producte interior brut (PIB), per exemple; creix o no creix? Però creix més o menys que els altres? L'atur depèn dels costos de llogar treballadors, depèn de les perspectives empresarials. La teoria neoclàssica sustenta que la reducció dels salaris, en termes reals, afavoreix, juntament amb la flexibilització del mercat laboral, la reducció de l'atur. Però, d'altra banda, tenim que segments de població preferiran romandre a l'atur a l'espera d'una ocupació que es correspongui amb les seves aptituds o aspiracions laborals. Un altre efecte és que, en cas d'augmentar la precarietat laboral, la gent es casarà més tard, per raó de la inestabilitat, o, com a mínim, retardarà el naixement del seu primer fill. Això comporta

FOTO: JOSEP MAS I PLANELL

que caigui la natalitat i la piràmide de població es deforma, amb la conseqüent disminució de la població productiva. Aquesta mancança pot provocar noves onades migratòries. Per tant, avui podem anar bé, però demà molt malament. I encara hi ha un altre problema: que el sistema educatiu s'adeqüi o no a les demandes del mercat laboral.

- I això com ho veu?

- Complicat. La demanda social d'ensenyament superior no es correspondrà amb la demanda laboral. L'ensenyament secundari no aconsegueix crear un procés de selecció.

- Quina és la seva visió, com a catedràtic, de la universitat actual?

- El nivell està caient, i molt. Als Estats Units, per exemple, alguns llicenciats espanyols eren molt apreciats, però aquesta dinàmica s'ha trencat d'uns deu anys ençà. Avui, per exemple, la mitjana per acabar Econòmiques, carrera que ha passat de cinc a quatre anys, és de set anys. Si anem set o vuit anys enrere, de 1.200 matriculats a primer, en sortien uns 180. Ara encara està pitjor. Crec que a secundària no es fa selecció i segurament perquè el professorat tampoc no té mecanismes. I la selectivitat tampoc no serveix. I tot això té un enorme cost econòmic, que paguem tots els contribuents. Com sigui, al final no trobarem el capital humà per fer funcionar el sistema.

- El futur, doncs?

- Els polítics ho haurien de preveure. Veig a venir que no tindrem la mà d'obra qualificada que es necessita. Als Estats Units, per exemple, han diversificat molt el nivell de les seves universitats, aquí no.

- I els universitaris igualadins?

- Igualada no ha tingut una tradició d'universitaris, si exceptuem les nissagues de metges o d'advocats. Comencem pràcticament als anys 60, nou ambient del qual naixeria el grup Lacetània. En l'àmbit de la investigació sols trobaria tres referents: Joan Mercader i Josep Romeu, igualadins, i Antoni Pous, que era forà, però que va estimular moltes vocacions.

- Quin record té del Dr. Mercader?

- Fou un home pacient. També va intentar crear escola i moure vocacions. Vicens Vives el va col·locar a Madrid, al Consell Superior d'Investigacions Científiques, on sempre es va sentir sol. En canvi, fou un home molt vinculat a la cultura catalana.

- A les darreres eleccions municipals, ha donat suport a l'Entesa per Igualada, fins i tot formant part de la candidatura. Quina és la situació actual de l'esquerra?

- S'han de reconsiderar moltes coses. Visions heretades de l'estalinisme estan en vies de superació. Les esquerres més moderades, la socialdemocràcia, veu que els plantejaments liberals no es corresponen amb la seva tradició. Tot plegat ens dóna peu a replantejar tot allò que és vàlid del passat. Ens cal un corrent progressista, en la tradició europea. Cal evitar la marginació de sectors socials i millorar els mecanismes de repartiment de la renda. I a Catalunya hem de trobar un encaix estable amb Espanya, que assegurï la conservació de la nostra cultura. I aquesta fita no depèn solament de l'escola, sinó també d'altres polítiques. Cal que la gent s'integri al país, i això passa, per exemple, per determinades polítiques urbanístiques que promoguin la desaparició dels barris.

- Per acabar, aquesta entrevista ha de ser publicada a la segona edició de la *Revista d'Igualada*. Què li ha semblat la primera?

- M'ha causat molt bona impressió. És la revista que es necessitava. Cal que mantingui cert nivell amb la publicació d'articles acadèmics. I, en darrer terme, que el to de la revista sigui el to que demani la ciutat i la comarca.

JOAN VALLS I PIQUÉ (Igualada, 1950) és llicenciat en Filologia Romànica Hispànica i en Ciències de la Informació. Exdirector del *Diari d'Igualada*, actualment és professor de l'IES Joan Mercader i Defensor del lector del diari *Regió7*, on també publica com a columnista.